

Az előadások után *Angyal Józsefné* mondott beszédet, majd az „Angyal-díj”-ak átadására került sor és a vendéglátó jubiláló intézmény tanulóinak kulturális bemutatója következett a vendégek tiszteletére.

Alább *dr. Farkas Miklós* délután elhangzott előadását közöljük.

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar (Budapest)

A 200 éves „Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet” hatása a magyar siketnéma-oktatásra és a gyógypedagógiai tanárképzés megindítására *

FARKAS MIKLÓS

200 év egy iskola életében önmagában is jelentős időszak. Különösen az, ha Európában az elsők között vállalta fel az addig a népoktatásból kimaradt, kirekesztett „siketnéma gyermekek” oktatásának ügyét.

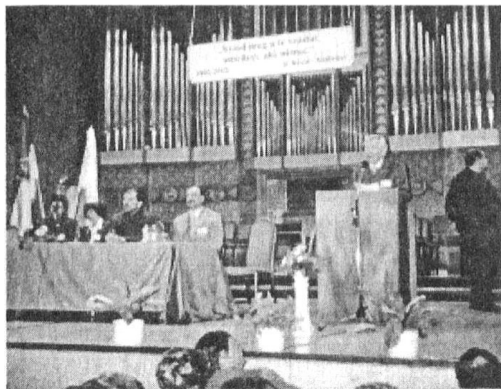
A Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet megalakulása utáni első 100 évében a siketoktatás egyetlen intézményeként alakította ki saját szervezeti működését, tanárainak képzését, a siketek oktatásában alkalmazott módszereket.

A Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet második 100 évében a két világháború eseményei megtörték a folyamatos szakmai munkát, szakadékot gerjesztettek nemzedékek és politikai világnézetek között, hosszabb-rövidebb ideig szünetelt a siketek oktatása, épületek, könyvtárak, tantestületek, hagyományok és évtizedes együttműködések váltak semmivé.

Fennállásának második 100 évében a váci intézet két időszakban tudott a hazai siketoktatás szakmai központjává lenni:

– Az *első időszak* főleg *Borbély Sándor* nevéhez és szakmai tekintélyéhez kötődik. Ebben az időszakban alakul ki a váci intézet meghatározó szakmai hatása és tekintélye. Ebben az időben Vác különleges vezető szerepét elsősorban az egész országban hivatalosan kiadott és kötelező (Borbély-féle) tanterv hatása,

* A MAGYE XXX. Országos szakmai konferenciáján (Vácott) a Hallásfogyatékosági ügyi szakosztály ünnepi ülésén elhangzott előadás bővített változata

Szakmai program Vácott, a jubileumi rendezvényen (Dr. Farkas Miklós előadása)

amikor a 2. világháborút követően a váci intézet újra az ország szakmai központjaként működött.

A 2. világháború után Európában kialakultak a hallássérültek korai fejlesztésével foglalkozó szerveződések, megjelentek a világcégek korszerű hallásjavító készülékei.

Magyarországra csak késve érkeztek ezek az információk. A korai fejlesztésre, a korszerű audiológiai technikára és a nyelvészeti eredményekre épülő korszerű módszerek csak az 1989-es rendszerváltás után terjedtek el Magyarországon.

A mai elmélet és gyakorlat gyökerei, a Vácott dolgozó szakemberek munkásságának hatása a hallássérültek magyarországi nevelésére-oktatására és a magyar gyógypedagógus-képzés megindítására a következő területeken fedezhetők fel:

- a hangos beszédre oktatás elsődlegessége,
- a hallássérültek „iparos mesterségre” tanításának hagyománya,
- a siketek „integrált oktatásának” gondolata (a siketek tanítása a népis-kolákban),
- a tanköteles kort megelőző előkészítő tagozat és az óvodai nevelés,
- a korai nevelés jelentőségének korát megelőző felismerése,
- az állandó szakmai továbbképzés tantestületi keretei („módszeres tanácskozások”), a hazai és a külföldi elméleti és módszertani eredmények szakmai megvitatása,
- a tantestületnek együttműködése az ország többi intézetével,
- a gyógypedagógus-képzés elindítása,

valamint a múlt századforduló után alakult siketnéma intézetek Vácán kiképzett és az ottani módszertani iskolát követő igazgatók szakmai tekintélye biztosította.

A Trianoni Békeszerződés után az új intézmények egy részének határon kívülre kerülése, a siketoktatás „nagy öregjeinek” nyugdíjba vonulása, illetve halála nem kedvezett a további megújulásnak.

– A második időszak Angyal József igazgatósága idejére esik,

- a tudományokkal való szoros kapcsolat (pedagógia, pszichológia, gyógyítás, nyelvészet),
- szakmai egyesületek, kiadványok, folyóiratok megjelenése,
- a hallásnevelés kérdése,
- az előkészítő évfolyamok bevezetése,
- a siketnémák számára óvoda létesítése.

Röviden tekintsük át ezeket a területeket.

A hangos beszéd oktatására alapozó, önálló magyar siketnéma oktatási módszerek egységes elfogadása és alkalmazása.

Az első igazgató, *Simon Antal* igazgatása idején a tanítás a bécsi intézetben alkalmazott eljárásokat követte.

A bécsi módszert *Schwarzer Antal* 1808-tól 1834-ig tartó igazgatói működése alatt jelentősen továbbfejlesztették. Ekkor élte első fénykorát az intézet. *Schwarzer* igazgató magyar és német nyelven megjelent szakkönyvei hatására Európa számos intézetéből több szakember jött Vácra tanulmányozni a magyar siketoktatást.

Ebben az időszakban *Schwarzer* az oktatás területén egyes külföldi vélemény szerint „túlszárnyalta a bécsieket”, „tanítványból tanár lett” – írták róla. A külföldi elismerés nem maradt hatástalanul. Ennek bizonyítéka, hogy az 1848. évi Tanügyi Kongresszus június 23-án a siketnémák oktatásának általánosítása érdekében javaslatot dolgozott ki, melynek 3. pontjában a következőket olvashatjuk:

„A siketnéma-oktatás minta iskolájának a váci Siketnéma-intézet szolgáljon, amelyben arról is kell gondoskodni, hogy azok a tanítók, a kik egészen a siketnéma-ügy szolgálatába kívánnak lépni, a lehető legtökéletesebb szakszerű kiképzésben részesülhessenek.”

Schwarzer 1934-ben bekövetkezett halála után Európa-szerte terjedtek a röviden német módszerként ismert hangos beszédtanítási módszerek. A váci tanterületben többen is javasolták az új módszer bevezetését, de a terület álláspontja szerint:

„a jelyelv azon egyedüli közeg, mely utat nyit a siketnéma növendékek elméjéhez.”

Sem a hangos beszéd tanítása, sem a sajról olvasás jelentősége nem kapott támogatást 26 éven át a nagy szakmai tekintélyt kivívó *Schwarzer* követőitől.

A 200 éves váci intézet történetében ezek a hosszú ideig dogmatikusan rögzülő, a maga korában igen haladó, de idővel túlhaladott módszereket tekintély-

elven fenntartó módszertani „állóvizek” többször is megjelentek (pl. változó merevséggel és ideig hasonló helyzet alakult ki *Fekete Károly*, *Borbély Sándor*, *Angyal József* igazgatók munkássága után is).

A máig ható módszertani megújulás az 1878-ban kinevezett *Fekete Károly* igazgató nevéhez és munkásságához fűződik, aki a német hangos beszédtanítási módszer híve és szakértő ismerője volt. Kinevezése után végre megvalósíthatta álmait!

- Kötelezővé tette a tantestület tagjai számára az új módszerhez szükséges pedagógiai tanulmányokat.
- A tanulók képzési idejét 6 évről 8 évre emelte.
- Eltörölte a német nyelvet, az oktatás ettől kezdve csak magyar nyelven történt.
- Új tantárgyakat vezetett be: pl. beszéd- és értelemgyakorlatok, olvasmánytárgyalás.

Fekete Károly oktatásszervezéssel is foglalkozott. Felmérése szerint az országban élő 2000 tanköteles siketnéma gyermek többsége oktatásban nem részesülhetett. *Fekete Károly* elsők között ismerte fel és szorgalmazta, hogy a néptanítók a településükön lakó tanköteles siketnémákkal külön, napi 1-2 órát rendszeresen foglalkozzanak. A vallási és közoktatási miniszter *Fekete Károly* váci tanárt az 1867. április 15-én kelt rendelettel a „pesti katolikus tanítóképezdébe” küldötte ki azzal az utasítással, hogy vigyen magával 2 intézeti növendéket és a tanítójelölteknek a siketnémák tanítási rendszeréből 2 hónapon át előadásokat tartson.

Fekete Károly 1882-ben mai szóhasználat szerint „módszertani kézikönyvet” írt a néptanítók számára „A siketnémák oktatása a népiskolákban” címmel. Ebből idézünk:

„adjunk fel oly példákat, melyek arra valók, hogy egy és ugyanazon alanyra változtatott állítmánnyal, mondatokat tanuljon. ... Csendes iskolai- valamint házi fogalmazványon ajánlhatók a fent előadott példákhoz hasonló feladványok, melyek szerint a siketnéma a hiányzó mondatrészeket kitölteni tartozik.”

Fekete Károly erről így írt:

Pl. „*Mondatok alkotása. Az előkészítő II. osztályban is mondatba, szóláncba foglaljuk a beszédtechnikailag jól begyakorolt szavakat. ... Ezt kérdő*

szócskák alkalmazásával éadjük el... az alábbi típusú analóg sorokat gyakoroljuk:

Fekete Károly példa-feladatai:

Mi?	Mit tesz?
A kutya –	A kutya ugat.
A hal –	A hal úszik.
Az ökör –	Az ökör bög. ... stb.
Ki?	Mit tesz?
– ír	A fiú ír.
– köt	A leány köt.
– varr	A szabó varr.
Mi?	Milyen?
– fehér,	A kréta fehér.
– fekete,	A tábla fekete.
– kék,	Az ég kék. ... stb.

Bárczi Gusztáv Hallásfejlesztés - hallásébresztés gyakorló beszédanyagai között, majd később *Angyal József* 1957-től 1973-ig érvényes tantervében és tanári kézikönyveiben is hasonló feladatokat találunk. (Tanterv a siketek tanintézeteti számára. Tankönyvkiadó, Budapest, 1957., Kézikönyv a siketek tanintézeteti előkészítő I. osztályainak tanárai számára. Tankönyvkiadó, Budapest, 1962.).

Pl. „Mondatok alkotása. Az előkészítő II. osztályban is mondatba, szóláncba foglaljuk a beszédtechnikailag jól begyakorolt szavakat. ... Ezt kérdő szócskák alkalmazásával éadjük el ... az alábbi típusú analóg sorokat gyakoroljuk:

Mi fekete?	A tábla fekete. A kályha fekete. A kalap fekete	Mi fut?	A ló fut. A kutya fut. A páva fut.
Ki fekete?	A fiú fekete. A lány fekete. A papa fekete.	Ki fut?	A katona fut. A néni fut. Éva fut.
Mit csinál a mama?	– Főz a mama.		
Mit csinál a papa?	– Kapál a papa. ... stb.		

A váci intézet működésének *második 100 évében* több egymást váltó olyan módszertani korszakot találunk, amelyek meghatározó jelleggel érvényesültek a múlt század egy-egy időszakában. A jellemző módszertani korszakok a következők:

1898 és 1930 között Borbély Sándor hangosbeszéd-tanítási módszerének korszaka

A századfordulón alapított új intézetek élére általában váci tanárokat neveztek ki, akik magukkal vitték a Vácott kialakult beszédtanítási módszereket.

Az 1900-as évek első éveiben így alakult ki az az egységes módszertani iskola, amelyik a hangos beszéd tanítását támogatta, amelynek a szájról olvasás, a kiejtés megtanítása, és a fokozatosan bővülő nyelvtan (nyelvalak, grammatika) tanítás volt a legjellemzőbb módszertani alapelve. A maga korában ez a korszak modern volt, és sok szállal kapcsolódott Európa német nyelvterülete siketnéma oktatásához.

Borbély Sándor így ír erről a korszakról:

„Ez időben az országos szaktanács volt az a kitermelő erő, mely többek között megalkotta a siketnéma intézetek számára az egységes tantervet, megindította a tankönyvkiadást, megnyitotta az első siketnéma óvodát és alkotott két foglalkoztató intézetet siketnémáknak.”

„Ismeretterjesztő, agitációs felolvasások az ország széltében-hosszában a siketnémák ügyéről, gyakorlati tanítások bemutatása a közönségnek, iskola alapot gyűjtő estélyek s más ünnepélyek rendezése napirenden voltak.

Igy keletkezett 5 év alatt a már akkor megvolt hét intézeten felül a siketnémák kecskeméti (1900), szegedi (1901), jolsvai (1901), egri (1901), debreceni (1903), körmöcbányai (1903), soproni (1903), ungvári (1904), és pozsonyi (1905) intézete. 5 év alatt 9 intézet! És majdnem ugyanannyi célszerű új épület ...díszére a magyar kultúrának!”

A múlt század első évében jelent meg az első hivatalos tanterv, amelyet az Országos Gyógypedagógiai Szaktanács felkérésére *Borbély Sándor* készített. Ehhez készült a híres „Vezérkönyvek” sorozat 1904 és 1913 között, amely a siketnémák 1., 2., 3. osztálya beszédtanításának elméleti és gyakorlati anyagát adta a siketnéma intézeti tanárok kezébe.

Borbély Sándor mai értékelői gyakran szemére vetik a túl kötött hangképzési sorrend hangoztatását. Ez máig érvényesülő tévedés. *Borbély Sándor* a Némák megszólaltatása című módszertani kézikönyvében a hangok kialakításának sorrendjéről így ír.

„A hangok sorrendjének felállításánál kizárólagosan csak egy szempont vezérel, az t.i., hogy melyik hangot veszi észre és tudja előbb utánozni a gyermek. A többi szempontot, hogy t. i., az illető hang főhangzó-e, vagy mássalhangzó, zöngés vagy zöngétlen, előbb vagy hátrább képződik-e, figyelmen kívül hagyjuk. A hangok képzését tehát nem egy hanggal, hanem ...a hangok

különböző kapcsolataival kell kezdenünk. A további hangok képzése is egy-egy fogalomszóból induljon ki...”

Nagy kár, hogy *Borbély Sándor* követői mereven ragaszkodtak egy minden gyermek számára kötelezően azonos hangkialakítási sorrendhez.

Klis Lajos (1907) tévesen – hivatkozva *Borbély Sándorra* –, erről a kérdéstről a következőket írta:

„...nem állapíthatunk meg annyi-féle hangsort, ahány növendékünk van, hanem ... előre úgy lehet és kell meghatározni a beszédhangok tanítási sorrendjét, hogy minden növendék egyformán menve előre, nagyobb nehézség nélkül tanulja meg a hangok kiejtését.”

Ez a szigorú kiejtéstanítás-centrikus, szigorúan meghatározott sorrendű ragozások, képzők alkalmazására épülő beszédtanítási módszer olyan erősen beleivódott a magyar siketoktatás gyakorlatába, hogy az még az 1957-től 1973-ig érvényes *Angyal József* váci igazgató által írt tantervben és az előkészítő osztályok számára írt kézikönyvben is szigorúan betartandó módszertani követelményként, „tantervi utasításként” szerepelt.

Az 1927-től 1945-ig tartó korszakot a módszertani útkeresés jellemezte.

Képviselői: *Michels Fülöp*, *Nagy Péter*, *Lett József* és *Bárczi Gusztáv*, aki a 30-as évektől elismert – és vitatott, de meghatározó személyisége volt a magyar és az európai siketoktatásnak.

Ebben az időszakban a módszertani újításra törekvő szakembereknek újra és újra meg kellett küzdeniük a maga korában haladó, a váci 100 éves siketoktatás hagyományait folytató klasszikus fonetizáló-grammatikai módszerek igen erős hatásával.

Michels Fülöp elsők között hangsúlyozta azt, hogy a siket gyermek beszédfejlődésében a halló gyermekek természetes beszédfejlődését kell figyelembe venni. *Fekete Károly*, *Borbély Sándor*, *Klis Lajos* hatása oly nagy volt, hogy a tanárok többsége nem fogadta el sem *Michels* elméletét, sem gyakorlati eredményeit. Erről a Siketnémák és Vakok Tanárai Országos Egyesületének 1930-i közgyűlése jegyzőkönyve így fogalmaz:

„Élénk vitát váltott ki *Michels Fülöp* kartárs szakelőadása.” A hozzászólók közül *Nagy Péter* a váci módszert követő, nagytekintélyű kolozsvári igazgató a következőket mondta: „*Nem helyesli azt, midőn a beszélés általános pszichológiáját illetőleg ezek konzekvenciáját minden további nélkül a siketekre is vonatkoztatja. A siketek psychéje másként fejlődik, mint a hasonlókorú normális gyermekeké. ... Simon József* szerint, „*Ne térítse zavaros útra a pályára*

jövőket, hanem dolgozzék a tanterv szellemében. A magyar tanterv külföldön is ismert, mint jó.” Istenes Károly a budapesti intézet igazgatója, a gyógypedagógiai tanárképző tanára véleménye szerint: ... „az előadó azon állítását, hogy növendékei az általában szokottnál ötször nagyobb beszédpedagógiai eredményt értek el – sajnálja, de az előadónak ezt és egyéb idetartozó állítását nem tudja támogatni.”

Nagy Péter a Siketnémák Váczi Kir. Országos Intézet igazgatója 1927-ben kritikusan elemezte a siketnémák tanításának fejlődését, mégis bízott a jövőben, mert dolgozatát a következőkkel fejezi be:

„Oktatásügyünk tanúsítja, hogy minden időben voltak arra rátermett szakemberek, akik a legváltozatosabb beszédtanítási módszerek mellett is kiváló eredményeket mutattak fel.”

Ilyen kiváló szakember volt Lett József, Bárczi Gusztáv és tanítványai, a második világháború után Thüringer János, Bors Vilmos, Kapitány János, Duráczky József és még sokan mások.

Lett József szintén váci tanárból lett a kecskeméti siketnémák intézetének igazgatója. A gyermek önkéntes megnyilatkozásaira építő tanításmód című módszertani munkájában a maga idejében előremutató, máig korszerű beszédtanítási alapelveket fogalmazott meg már 1928-ban. Beszédtanítási módszerének egyes elemei a legújabb hallás-beszédneveléssel foglalkozó szakirodalomban is megtalálhatók. Véleménye szerint

„a siketnéma szellemi fejlődésének törvényszerűségei azonosak a hallóéval. A hallás hiánya nem tesz szükségessé nagy eltéréseket a nyelvek elsajátításában sem.”

Ma ezt a természetes beszédfejlődés törvényszerűsége elvének nevezzük, és alkalmazzuk már a korai beszédfejlesztés megindításától kezdve.

Angyal József 1937-ben így foglalja össze a kor szakmai véleményét Lett József módszeréről:

„Ez az eljárás korántsem az, aminek általában ismerik. Az elnevezés nem fedi a lényegét. ... Önkéntes megnyilatkozás alatt itt természetesen nem szabad spontán megnyilatkozást érteni, mert arra beszédtanítást építeni nem lehet.”

Angyal József 1937-ben fiatal tanárként még ragaszkodott a nyelv alakok grammatikai szemléletű tanításához. 20 évvel később azonban a kor tudományos eredményeinek ismeretében, mint a 2. világháború utáni nagytekintélyű, az országos szakmai hegemoniát újra Vácra helyező igazgató, elsők között is-

merte fel a hallásnevelés és a természetes beszédfejlődés jelentőségét a siketek oktatásában. Módszertani kézikönyvében azonban még nála is „visszaköszön” a kérdőszavakra írt mechanikus nyelvtani analógiák alkalmazása. Nála is hat a „váci hagyomány”.

A másik nagy reformer *dr. Bárczi Gusztáv*, a tanító-gyógypedagógus-orvos-fülszakorvos volt, akinek munkássága nemzetközi elismertséget szerzett.

A Bárczi módszer hazai fogadtatásában sokáig jelen volt a Vácott kialakult fonetizáló-grammatikai módszer fékező hatása. Ugyanekkor Németországban javasolják, hogy valamennyi siketnéma intézetben létesítsenek kísérleti osztályt *Bárczi-módszer szerinti tanítással*.

Magyarországon 1938. október 8-án *Szép József* váci tanár a Siketnémák és Vakok Országos Egyesületének Vácott tartott szakülésén „A Bárczi-módszer őszinte bírálata” c. előadásában a következőket mondta:

„...a Bárczi-féle eljárással tanítani s attól egységes eredményt elvárni – il-lúzió! Időt és fáradságot fecserlő növendék- és tanárkínzás! ...A Bárczi-féle tanítási eljárás első fele a régi jó fonetizáló eljárás kell, hogy maradjon! A hangokat becsületesen meg kell csinálni még a fülbeidegzés (akusztikai rögzítés) előtt, mielőtt visszamondást (differenciálást) várhatnánk. ... Summa summarum: Igazi mester az lesz, aki Bárczit Borbélyal egy marokba tudja fo-gadni!”

A Váchoz kötődő, a maga korában igen modern „borbélyi” iskola hatása máig érezhető, és a korszerűnek és újnak tartott módszertani alapelveknek megvannak a történeti előzményei, „előfutárai” a váci siketoktatás történetében.

Új korszakot nyitott a váci intézet történetében *Angyal József* a legrégebb és legnagyobb „Országos” címet használó váci siketnéma intézet igazgatójaként ismét a váci intézetet tette a módszertani irányítás központjává.

Az 50-es években a 8 évfolyamos általános iskola számára készült tantervek mintájára át kellett dolgozni a siketek tanintézetei tantervét is. A tantervi bizottság vezetésére *Angyal József* kapott megbízást, aki a beszédtanítás tantervi fe-jezeteit egyedül dolgozta ki. Az 1957-es Angyal-féle Tanterv célként a hangos beszéd elsajátítását tűzte ki, nagy hangsúlyt helyezve az automatikus beszéd-szervi mozgások gyakorlására...

Tanári kézikönyvében szigorúan előírja a kiejtés-tanítási sorrend betartását. Ez az 50-es években még korszerű módszer több mint 20 évig magán viselte *Angyal* igazgató tekintélyét és hatását, s nehezen nyitott utat a gyermeki beszéd-fejlődés törvényszerűségeire és a korai hallásfejlesztésre, valamint az audiológiai technika ugrásszerű fejlődésére épülő új módszerek előtt. Mint annyiszor a magyar siketoktatás történetében, *Angyal* szakmai tekintélyéhez

kapcsolódva is kialakult a hosszú ideig dogmatikusan rögzülő, a maga korában igen haladó, de idővel túlhaladott beszédtanítási mód, és ezzel a tekintélyelven évekig fennmaradó módszertani „állóvíz”

Angyal József ugyanakkor az 1960-as évek közepétől felismerte a korszerű audiológiai technika jelentőségét és lehetőségét a siketek oktatásában. Magyarországon először végeztek rendszeres audiométeres vizsgálatokat az iskola saját audiométerével. A hallásvizsgálatok eredményei alapján elsőként dolgozott ki javaslatot a siketek tanintézetek hallásfok szerinti profilírozására.

Angyal József nyugdíjazása után az ott folyó szakmai munka elszürkült, a szakmunkás-képző tagozat megszűnt, s a közben önállóvá váló Hallássérültek Kisegítő Iskolája sem találta meg meghatározó szerepét a hallássérültek hazai oktatási intézményrendszerében.

A siket gyermekek *óvodai nevelésével* Vácott már 1903-ban találkozunk. Ebben az évben *Borbély Sándor* igazgatása alatt kiseddóvót létesítettek a siketnéma gyermekek számára. Ezt a legutóbbi évek történeti kutatásai igazolták. Működéséről sajnos nem maradtak feljegyzések. Az 1930-ban kiadott szabályzat a növendékek felvételéről a következőkben rendelkezik:

„A siketnémák intézeteibe ...felvehetőek: a) óvodába oly 4-5, előkészítő osztályba olyan 5-6 éves és a rendes osztályokba olyan 7 éven felüli és 10 éven aluli korban lévő, magyar honos, illetve magyar anyanyelvű siketnémák, akik a siketségen és az ennek következményeül tekinthető némaságon kívül más testi, vagy lelki fogyatkozásban nem szenvednek.”

A *korai beszédnevelés* és az integrált oktatás gyakorlatának megfogalmazása *Michels Fülöp* 1927-ben írt tanulmányában már szerepel.

„A siket gyermek megszólaltatását oly korán kell megkezdeni, hogy azt a belső energiát, amely különben jelbeszéddé változtatná át, a hangbeszéd érdekében teljes mértékben ki lehessen használni. ... A megsiketült gyermeket megsiketülése után azonnal kell különleges beszédápolásban részesíteni, akár két éves kortól kezdődőleg is. ...a siketek nevelés-oktatási intézményei pedagógiai intézményeknek tekintendők, melyekben minden siket, megsiketült néma és megnémult gyermeknek a neki megfelelő beszédbeli therápiában kell részesülnie”

Michels Fülöp tehát már 1927-ben leírta a mai *Pedagógiai szakszolgálat* alapelveit. Ezt a siketek oktatása hazai történetében ritkán idézik.

A *siketek „integrált oktatása”* gondolatának előzményei a váci intézet történetében:

Az 1890. évi népszámlálás adatai szerint az akkori Magyarország 63 megyéjében összesen 16 073 siketnéma élt, közülük 5 170 volt „oktatásra alkalmas 6-15 éves korú gyermek”.

A váci intézet tanára, *Klis Lajos* 1901-ben írta az első tudományos igényű útmutatót „*Közérdekű tudnivalók a siketnémákról*” címmel. A könyv alcíme: „*A szülők és az érdeklődők tájékoztatására, továbbá a siketnémák oktatásával foglalkozni óhajtó lelkészeknek és tanítóknak útmutatásul*”.

A könyv bevezetőjében a következő – máig korszerű – gondolatokat fogalmazza meg:

„*A siketnéma a népiskolából az általános tankötelezettségről szóló 1868. évi törvény értelmében kizárva nincsen, a halló gyermekekkel együtt tanulhatja a szépírást, rajzolást, tornát, kézimunkát, kertészetet és részben az írásbeli számolást is. Részt vehet továbbá az érzékeny gyermekek játékaiban és kirándulásaiban is. Mindez nagy haszonnal jár ránézve. Az iskolában megszokja a figyelmet, fegyelmet és a rendszeres munkát, érzékeny társaitól sokféle ügyességet sajátít el, a mi elméjét fejleszti.*

A beszéd kezelése és a számolásnak tanítása azonban ... csakis külön e célra szánt órákban eszközölhető sikerrel. ... Módot és alkalmat kívánunk tehát nyújtani a népiskolai tanítóknak arra, hogy a működési helyükön lévő és a népiskolába be nem juthatott siketnémákat a rendelkezésükre álló eszközök segítségével oktassák és neveljék. E munka megjelöli azokat a teendőket, amelyeket a tanítók általános pedagógiai ismeretei alapján is végezni lehet és végeznie kell akkor, ha naponként a rendes oktatáson kívül 1-2 külön órát szán a községbeli néhány siketnéma nevelésére és oktatására.”

Michels Fülöp már 1927-ben szükségesnek tartja az *integrált oktatást*. Erről a következőket írta:

„*Az angol és amerikai magánintézetek a siketeket már hasonlókorú halló gyermekek körében nevelik. Ami ott lehetséges, azt a jövőben nálunk is meg kell valósítani. A hazai siketnémák oktatása kezdettől lemondott a beszélő környezet segítő hatásáról, miáltal a siketek beszédképességének éltető ereje, a beszélő környezet elvonatott.”*

A siketek *ipari képzése* is a váci intézethez kötődik.

Az 1802-ben kiadott alapító szervezeti szabályzatban szerepel a cipész és szabó mesterség kötelező oktatása:

„*... valamennyi növendék a két házi mestertől t. i. a szabótól és a cipésztől a hajlamaiknak inkább megfelelő mesterséget köteles megtanulni...*”

Fekete Károly igazgató idejében indították meg a nyomdát és a könyvkötő műhelyt. Az 1880-as években *Krenedits Ferenc* igazgató cipész, asztalos, lakatos, esztergályos, könyvkötő műhelyt létesített, ahol az alsó tagozatos növendékek heti 12 órát, a felső tagozatos tanulók heti 20 órát töltöttek mestereiknél. Az 1892/93-as tanévben a leányok számára az ipari kötő-szövő szakmát oktatták a legújabb típusú harisnyakötő gépen. A leányok heti 10 órában tanulták és gyakorolták a szövés mesterségét.

A Siketnémák Váczi Intézetének az 1894/95. tanévben kiadott Értesítőben a következő adatokat találjuk az ipari képzésről: „*a növendékek foglalkozását tekintve*”:

Czipész	11	Asztalos	12
Könyvkötő	5	Női kézimunkát tanult	62
Szabó	9	Esztergályos	5
Kárpitos	5	Kézimunkára alkalmatlan	58

Ugyanezeket a szakmákat máig megtaláljuk a siketek számára indított speciális szakiskolai és szakmunkásképző oktatásában, főleg Vácon, Budapesten, Sopronban.

A váci „Siketnéma Ipariskola” 1974-ig töretlenül fejlődött. Az intézet Temető utcai zöldséges kertjében *1913-ban kezdték építeni a siketek ipariskolájának épületét*, amely még 1973-ban is 4 ágyas szobákkal kialakított 70 férőhelyes kollégiummal bővült.

1974-ben az intézményt a váci szakmunkásképzőhöz kapcsolták, elvéve a váci intézettől a *Hidaskúrti Nagy Sándor* hagyatékából a siketnémák számára épített épületet. A hagyaték az 1907-ben alakult „Siketnémákat Gyámolító Egyesület” tulajdonába került, amelynek kezelője a Siketnémák Váczi M. Kir. Tanintézete volt. A Temető utcai régi „Siketnémák Ipari Tanonciskolája” épületének államosítása, majd elvétele a siketek intézetétől nem volt törvényes. Az épület máig szolgálhatná a hallássérültek speciális szakiskolai, illetve szakmunkás-képzését.

A módszertani nevelőtestületi értekezletek hagyománya is a váci intézethez kötődik.

Már az első intézeti szervezeti szabályzatokban előírták a tantestületi értekezletek között az ún. „módszeres tanácskozások” rendezését, ahol negyedévente vagy havonta „*a tantestület egyik tagja előadást tart, külföldi tapasztalatot vagy módszertani cikket ismertet.*” Ez a gyakorlat a hallássérültek legtöbb intézetében máig alkalmazott továbbképzési forma.

A váci siket intézet 200 éves történetének egyik kitörölhetetlen érdeme a *magyar gyógypedagógus-képzés* korai megszervezése.

Már az 1879-es miniszteri utasítás előírja, hogy

„a siketnémák oktatására szükséges tanképesítési vizsgát tehetnek lelkészek, s olyan egyének, kik a nevelés terén jártassággal bírnak, tanképességüket okmányilag igazolni tudják.”

„A vizsga a siketnémák Váci Kir. Intézetében magyar nyelven végzendő s felosztatik: a) elméletire, egyrészt írásbeli dolgozattal, másrészt szóbeli előadással; b) gyakorlatira, melynél az, ki nem az intézetnél végzte a gyakorlati tanfolyamot, tartozik saját növendékét és általa tanításának eredményét bemutatni.”

A Vácott végzett és vizsgázott tanfolyam-hallgatók közül kerültek ki a századforduló idején megalapított siketnéma intézetek igazgatói és meghatározó tanárai, akik a 20. század első évtizedeiben országszerte egységes módszertani és tanítási gyakorlatot alkalmaztak. Vácott vizsgázott:

- 1886-ban *Roboz József* a siketnémák aradi intézetének vezetője;
- 1890-ben *Klinda Kálmán* a kaposvári intézet igazgatója;
- 1892-ben *Borbély Sándor* a váci intézet igazgatója;
- 1894-ben *Klis Lajos* a temesvári, majd a váci intézet igazgatója
Nagy Péter a kolozsvári, később a budapesti intézet igazgatója;
- 1896-ban *Mlinkó István* az egri intézet névadó igazgatója;
- 1898-ban *Klug Péter* a szegedi intézet alapító igazgatója;
- 1899-ben *Völker József* a siketek soproni intézetének igazgatója;
- 1901 -ben *Deschenszky Ferenc* a kaposvári intézet igazgatója.

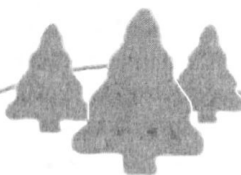
A váci intézet az elsők között kapcsolódott be a cochleáris implantáció utáni beszéd- és hallásfejlesztés munkájába, az első években a Soros Alapítvány támogatásával. 2000-től a megújuló váci intézet folyamatosan Pest megye egyik pedagógiai szakszolgálati központjává fejlődik. Minden remény megvan arra, hogy a következő évtizedekben a hallássérültek váci Cházár András Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája, Diákotthona és Gyermekeotthona ismét a korai gondozás és az integráltan tanuló hallássérült gyermekek fejlesztésének regionális központjává váljon.

Irodalom

1. Borbély S. (szerk.): Emlékkönyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepé alkalmából. Vác, 1902.

- 2. Borbély Sándor:** A magyar siketnéma-oktatás Bibliográfiája és adatgyűjteménye 1920 végéig. Vác, 1924.
- 3. Klis Lajos:** Közérdekű tudnivalók a siketnémákról. A szülők és az érdeklődők tájékoztatására, továbbá a siketnémák oktatásával foglalkozni óhajtó lelkészeknek és tanítóknak útmutatóul. Gyógypedagógiai Könyvtár. I. Sz. Vác, 1901.
- 4. Klug Péter** igazgató-tanár: A siketnémák államilag segélyezett intézetének értesítője az 1901-1902. és 1902-1903. tan évekről, az 1904-1905. tanévről.
- 5.** A magyarországi gyógypedagógiai intézetek működése az 1924/26.- az, 1926/27.- az 1927/28.- az 1930-31., 1931/32. - 1932/34. és az 1934/35. tanítási években. (Az intézetek igazgatóinak jelentései alapján összeállította: Klug Péter orsz. szakfelügyelő és Simon József szakfelügyelő.)
- 6.** Magyar Siketnéma Oktatás III. évf., 1901., V. évf., 1903., VI. évf., 1904., IX. évf., 1907., X. évf., 1908.
- 7. Klis Lajos:** Módszertani jegyzetek a magyarországi siketnéma-intézetek és iskolák tantervének kiegészítéséhez. A gyógypedagógiai képző hallgatóinak használatára. Budapest, 1907.
- 8.** Tanterv és módszeres utasítások a siketnémák iparostanonciskolái részére. Vallás- és Közoktatásügyi M. Kir. Minisztérium 1908. évi 143119. sz. rendeletével. Budapest, 1909.
- 9. Borbély Sándor:** A némák megszólaltatása vagyis A siketnémák beszédtanításának kezdete. II. kiadás, Vácson, 1913.
- 10. Borbély Sándor:** A magyar siketnéma-oktatás bibliográfiája és adatgyűjteménye 1920 végéig. I. kötet. Vác, 1924.
- 11. Regős Katalin:** A hallási fogyatékosokkal foglalkozó szakirodalom bibliográfiája 1954 - 1970. (Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Szakdolgozat, 1971. Irányító: Gáspár Árpád főiskolai docens.)
- 12.** Siketnémák és Vakok Oktatásügye (1928: 1-4., - 12. sz. 1930: 7-8., 9-10. sz., 1934: 1-2., 5-6., 9-10. sz., 1937. 3-5., 6. sz., 1938: 1-2., 7-8. 9-10. sz.)
- 13.** A Siketnémák Intézeteinek Egységes Szervezeti Szabályzata. (M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi M. Kir. Miniszter 700/5-1930. számú rendeletével. Kiadta: A gyógypedagógiai Intézetek és Kisegítő Iskolák Országos Szakfelügyelősége. Budapest, 1930.)
- 14.** Magyar Gyógypedagógiai tanárok Közlönye 1939. 10. sz.
- 15. Nagy Péter:** A módszer fejlődése 1802-től a mai napig (tanulmány a siketnémák tanításának fejlődéséről) Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1927. évi 5-10. szám 69. o.
- 16. Michels Fülöp:** A siketek nevelés-oktatásának jövőjében vetett pillantás. Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1927. évi 5-10. szám., 112., 114. o.
- 17. Farkas Miklós (1973):** A hallásnevelés és a beszédtanítás problémái a siketek iskoláiban (Hallásnevelés - Rehabilitáció. Szerk.: Gordosné dr. Szabó A.- Illésfalvi B.) MAGYE, Budapest.
- 18. Dr. Farkas Miklós (1996):** A hallássérültek kiejtés- és beszédfejlesztésének elmélete és gyakorlata. (Főiskolai tankönyv. Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola).
- 19. Dr. Farkas Miklós (2001):** Változások a magyar siketoktatás utolsó 100 évében. Centenáriumi Évkönyv, 1901 -2001, Szeged.
- 20. László András (1965):** Hallási fogyatékosok neveléstana. Tankönyvkiadó, Budapest.

- 21. László András** (1993): Bárczi Gusztáv és a siketnémák oktatása (Nemzetközi Tudományos Konferencia Bárczi Gusztáv születésének centenáriuma alkalmából. Szerk.: Buday J. BGGYTF, Budapest).
- 22. Bárczi Gusztáv:** Hallásnevelés - hallásébresztés. Vác, 1938.
- 23. Gordosné dr. Szabó Anna** (1972): Gyógypedagógia történet I-II. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 24. Gordosné dr. Szabó Anna:** A magyar gyógypedagógus-képzés története, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai kar, Budapest, 2000.
- 25. Angyal József** (1957): Tanterv a siketek tanintézetei számára. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 26. Angyal József** (1962): Kézikönyv a siketek tanintézetei előkészítő I. osztályainak tanárai számára. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 27. Fekete Károly:** A legújabb tanmód (A siketnémák váci k. intézetéről 1877/78-iki tanévben készített zártudósítvány.) Zsigmondovics M. Kézirat.
- 28. Fekete Károly:** A siketnémák oktatásával foglalkozó szakemberek nemzetközi kongresszusa Milánóban (ismertetés)
- 29. De l'Épée:** „Siketnémák oktatása rendszeres jelek útján, amely magában foglalja egy általános nyelvnek tervezetét rendszerbe foglalt természetes jelek használata által” (Ford.: Szabó I., 1923).
- 30. Csányi Yvonne** (2000): A cochleáris implantáción átesett gyermekek hallásfejlesztését nyomonkövető pedagógiai diagnosztika. Gyógypedagógiai Szemle Külön-szám 2001.
- 31.** 90 éves a hallássérültek debreceni oktatása. A Széchenyi úti Általános iskola, Diákotthon és Óvoda Jubileumi rendezvénye, 1993.
- 32.** A Siketek Általános iskolája és Nevelőotthona Évkönyve az intézet fennállásának 75. évében. Sopron, 1978.

Minden Kedves Olvasónknak,
**a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete
valamennyi tagjának
békés, boldog Karácsonyt,
sikerekben, eredményekben gazdag
új esztendőt kívánunk!**